Blogi

Maailmantalouden fragmentaatio nakertaa entisestään kehittyvien talouksien näkymiä

Kansainvälinen talous | 06.09.2023 | Antti Raukola

KIRJOITTAJA

Antti Raukola
Ekonomisti

Koronapandemiasta alkaneet kriisit ja etenkin Venäjän hyökkäyssota ovat vauhdittaneet maailmankaupan hiipumista ja talousalueiden blokkiutumista.

Maailmankaupan voimakas kasvu ja globalisaatio ovat nostaneet lukemattoman määrän ihmisiä äärimmäisestä köyhyydestä globaalia finanssikriisiä edeltävinä vuosikymmeninä. 2010-luvulla alkaneet kehityskulut ovat kuitenkin osoittaneet merkkejä maailmankaupan hiipumisesta ja talousalueiden blokkiutumisesta. Koronapandemiasta alkaneet kriisit ja etenkin Venäjän hyökkäyssota ovat vauhdittaneet tätä kehitystä. Geotaloudellisen fragmentaation seuraukset voivat olla dramaattisia maailman köyhimmille maille.

Geotaloudellisella fragmentaatiolla tarkoitetaan geopolitiikkaa, joka ajaa maailmantalouden blokkiutumista. Kansallisen turvallisuuden ja suvereniteetin säilyttäminen sekä geopoliittinen ja strateginen kilpailu eri talouksien välillä ovat geotaloudellisen fragmentaation ajureita.

Maailmantalouden fragmentaatiolla on negatiivisia vaikutuksia kaikkiin maihin, eikä vähiten kehittyviin talouksiin[1]. Vaikka fragmentaation vaikutukset, kuten tuotantoketjujen uudelleenjärjestelyistä johtuvien pullonkaulojen luoma hintojen nousu, vaikeudet rahoituksen saatavuudessa ja kaupparajoitteiden tuomat tehottomuudet ovat samankaltaisia jokaiselle taloudelle, resurssien puutteesta kärsivien kehittyvien talouksien on vaikeampi vastata niiden tuomiin haasteisiin. Fragmentaatio heikentää niitä kehittyviä talouksia, jotka ovat jo kytkeytyneet maailmankauppaan, ja nostaa sulkeutuneempien talouksien kynnystä osallistua. Kuten Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) maailmantalouden katsauksessaan (2023) esittää, vähemmän kauppaa käyvä maailma on köyhempi. Tietyillä talouksilla ja sektoreilla on mahdollisuuksia suhteellisiin voittoihin blokkiutumisen lisääntyessä, mutta valtaosa maailman

talouksista jää selvästi häviäjien puolelle.

Fragmentaatio voimistaa jo valmiiksi korkeaa inflaatiota

Monet kehittyvät taloudet ovat riippuvaisia tuontiruuasta, -lääkkeistä ja -energiasta. Venäjän hyökkäyssodan seurauksena eritoten nousseet ruuan ja energian hinta ovat heikentäneet köyhimpien maiden ruokaturvaa ja miljoonat ihmiset ovat vaarassa ajautua nälänhätään. Pienituloisissa maissa kotitalouksien kulutuksesta suuri osa menee välttämättömyyksiin, kuten ruokaan ja energiaan, jolloin korkea inflaatio voi syödä hyvinkin nopeasti aiemman positiivisen kehityksen tuomat lisääntyneet kulutusmahdollisuudet. Pahimmillaan pula ruuasta, energiasta ja lääkkeistä maissa, joiden instituutiot ja turvaverkot eivät riitä vastaamaan korkeaan inflaatioon ja heikentyneeseen saatavuuteen, voi johtaa levottomuuksiin ja väkivaltaan.

Kuten Taulukko 1 osoittaa, ruuan hinta on noussut isossa osassa tuontivehnästä riippuvaisia kehittyviä talouksia. Vaikka Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan ja sen myötä asetetut sanktiot ja taloudellisten suhteiden katkaiseminen ovat äärimmäinen esimerkki geotaloudellisesta fragmentaatiosta, sen vaikutukset viljamarkkinoille osoittavat, millaista haittaa köyhimmille maille välttämättömyyshyödykkeiden saatavuusongelmat tuovat. Geotaloudellisen fragmentaation lisäksi kehittyvät taloudet kärsivät useissa tapauksissa myös suurimmista ilmastonmuutoksen haittavaikutuksista.

Ruuan inflaatio (vuosimuutos) eniten viljan tuonnista riippuvaisissa kehittyvissä talouksissa

Valtio	*Riippuvuus ukrainalaisesta ja venäläisestä vehnästä*	*Ruuan inflaatio keskimäärin 2017-2019*	*Tammi-2020*	*Tammi-2022*	*Maalis-2023*
Somalia	*100 %*	*7 %*	*4 %*	*7 %*	*5 % (-2pts)*
Benin	*100 %*	*-1 %*	*-3 %*	*16 %*	*11 % (-5pts)*
Laos	*94 %*	*2 %*	*11 %*	*4 %*	*51 % (+55pts)*
Egypti	*82 %*	*20 %*	*3 %*	*13 %*	*63 % (+50pts)*
Sudan	*75 %*	*Ei tilastoa*	*Ei tilastoa*	*Ei tilastoa*	*Ei tilastoa*

Lähteet: UNCTAD (2022), WB Food Security Update (2023a), kansalliset tilastoviranomaiset.

Ruuan inflaatio (vuosimuutos) eniten viljan tuonnista riippuvaisissa kehittyvissä talouksissa					
Kongo (Dem.tas.)	*69 %*	*Ei tilastoa*	*Ei tilastoa*	*Ei tilastoa*	*Ei tilastoa*
Senegal	*66 %*	*2 %*	*2 %*	*9 %*	*12 % (+3pts)*
Tansania	*64 %*	*5 %*	*6 %*	*6 %*	*10 % (+4pts)*
Ruanda	*63 %*	*3 %*	*22 %*	*-3 %*	*63 % (+66pts)*
Madagaskar	*62 %*	*8 %*	*3 %*	*7 %*	*16 % (+9pts)*

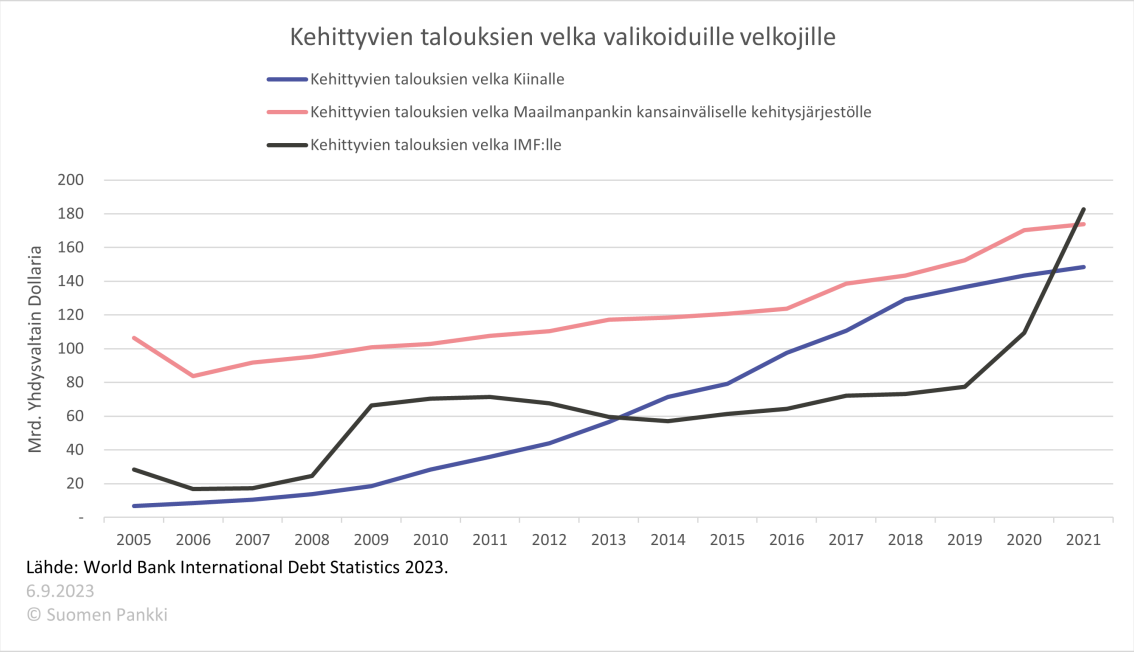
Lähteet: UNCTAD (2022), WB Food Security Update (2023a), kansalliset tilastoviranomaiset.

Kasvavat velkataakat hidastavat kasvua

Kehittyvien maiden velkatasot ovat olleet kasvussa jo ennen koronapandemiaa, joka kiihdytti sekä maiden velkaantumista että niiden hakeutumista IMF-rahoitusohjelmien pariin.

Kehittyvät maat ovat myös enenevässä määrin velkaantuneet Kiinalle, etenkin Kiinan vuonna 2013 aloittaman Vyö ja Tie (myös *Uusi Silkkitie*) -hankkeen myötä (kuvio 1). Kiina on maailman suurin yksittäinen lainanantaja kehittyvien ja nousevien talouksien maajoukolle (Horn et al., 2020). Vaikka Vyö ja Tie -hankkeella on todistettuja hyötyjä esimerkiksi lainansaajien integroitumisessa maailmantalouteen, Kiinaa on syytetty mm. sosiaalisten ja ympäristövaikutusten huomiotta jättämisestä sekä oman vaikutusvaltansa lisäämisestä velallismaissa ajamalla maita tarkoituksellisesti velkakoukkuihin (Maliszewska et al., 2019; Lai et al., 2020).

Kuvio 1.

Lähde: World Bank International Debt Statistics 2023.
6.9.2023
© Suomen Pankki

Korkea inflaatio ja maksuvaikeudet heikentävät kehittyvien talouksien houkuttelevuutta ulkomaisten investointien näkökulmasta. Ulkomaiset investoinnit ovat välttämättömiä köyhien talouksien pääomien lisäämiseksi, kotimaisten markkinoiden kehittämiseksi ja usein varsin yksipuolisten vientiportfolioiden monipuolistamiseksi.

Maailmankauppa on globaalin hyvinvoinnin kulmakivi

Kärjistyvät geopoliittiset jännitteet ja geotaloudellinen fragmentaatio saattavat pakottaa valtioita valitsemaan puolensa ja kaupan rajoitteet voivat lisääntyä entisestään muillakin kuin kansalliseen turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyvillä sektoreilla. Näiden, osin välttämättömien, toimien varjossakin on hyvä muistaa, että avoin ja sääntöpohjainen maailmankauppa toimii kaikkien ja etenkin köyhimpien eduksi.

Kehittyvien talouksien haasteet tasapainottelussa eri blokkien, ilmastonmuutoksen ja köyhyyden kitkemisen kanssa vaativat toimia kansainväliseltä yhteisöltä. Geotaloudellinen fragmentaatio uhkaa globalisaation ja vaurastamisen saavutuksia, kuten parantunutta naisten ja tyttöjen asemaa ja äärimmäisen köyhyyden vähentymistä. Sääntöpohjaisen ja avoimen kansainvälisen kaupan edistäminen vaatii aktiivista tukea. Se pelaa lopulta kaikkien pussiin.

Lähteet

Horn, Sebastian, Carmen Reinhart, and Christoph Trebesch, (2020). China's Overseas Lending: A

Response to Our Critics. CGD Note. Center for Global Development.

IMF (2023). World Economic Outlook, April 2023. Chapter 4. https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2023/April/English/text.ashx

Lai, Karen P. Y., Shaun Lin & James D. Sidaway (2020). Financing the Belt and Road Initiative (BRI): research agendas beyond the "debt-trap" discourse, Eurasian Geography and Economics, 61:2, 109-124, DOI: 10.1080/15387216.2020.1726787

Maliszewska, Maryla and van der Mensbrugghe, Dominique, The Belt and Road Initiative: Economic, Poverty and Environmental Impacts (April 10, 2019). World Bank Policy Research Working Paper No. 8814, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=3369989

UNCTAD (2022). *THE IMPACT ON TRADE AND DEVELOPMENT OF THE WAR IN UKRAINE*. https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2022d1_en.pdf

World Bank (2023a). *Food Security Update*. https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXXIII-April-20-2023.pdf

World Bank (2023b). *International Debt Statistics*. https://databank.worldbank.org/source/international-debt-statistics#.

Asiasanat

fragmentaatio, kansainvälinen talous, kehittyvät taloudet, talouspolitiikka